Gárdos István

Ki hazudik?

VISSZHANG - L. évfolyam 38. szám, 2006. szeptember 22.

Csizmadia Ervin gondolatébresztő írása (*Igazmondás és őszintétlenség*, *ÉS*, 2006/34.) nyomán szeretnék hozzászólni a Hazudott-e Gyurcsány? kérdéshez. A cikk megjelenésekor nyaraltam, és azt gondoltam, hogy már talán nem is érdekes a téma, de a hétvége eseményei nyomán úgy tűnik, mégis. Csizmadia Ervint egyebek mellett azért jó olvasni, mert optimista és jóhiszemű, ami a mai világban üdítő kivétel. Sajnos azonban, ha az optimizmus és jóhiszeműség nem megalapozott, az eredmény is kétséges lesz. Csizmadia bízik abban, hogy a "történések" hozzájárulnak egy őszinte gazdaságpolitika kialakulásához. A "helyreigazítás" természetesen szembenézést igényel, és a remélhetően elkövetkező reformok is valamifajta gazdaságpolitikai helyzetértékelésen alapuló stratégiai döntések, arra azonban nincs garancia, hogy mindez eléri azt a kritikus mértéket, ami szükséges ahhoz, hogy kitörjünk az időszakonkénti kiigazítások rendszeréből, és helyette a gazdasági ésszerűség állandó és magától értetődő követelményként érvényesüljön az államháztartásban.

Én a következő kívánsággal állnék elő: A "történtek" alapján erősíteni kellene demokráciánknak bizonyos intézményes garanciáit. A szocialista kampány egyetlen komolyan elítélendő mozzanatának ugyanis azt látom, hogy elhalasztották a menetrendszerűen közzéteendő aktuális makrogazdasági mutatószámok nyilvánosságra hozatalát. Ilyennek nem szabadna megtörténnie. Ezzel nem elsősorban egy erkölcsi követelményt állítok, hanem egy intézményi működési szabály megszegésére, illetve hiányára hívom fel a figyelmet. Az államháztartásra vonatkozó adatok közérdekűek, ugyanakkor nem egy, a kormánytól független szervnél, hanem a Pénzügyminisztériumban generálódnak. Ez a helyzet a nyilvánosság számára kockázatokat rejt magában, amelynek kezeléséhez olyan garanciális szabályokra van szükség, amelyek megakadályozzák azt, hogy ezeknek az információknak a közzétételét pártpolitikai vagy kormányzati szempontok befolyásolhassák. Országunk csak akkor tekinthető demokratikus jogállamnak, ha a politikusok cselekvési lehetőségeinek világos és ki nem kezdhető határai vannak. A politikusok a közszolgálatot ellátó szakapparátus munkáját nem befolyásolhatják kézi vezérléssel; jogszabályokat alkothatnak, de nem vagy csak nagyon körülhatárolt, kivételes esetekben utasíthatnak arra, hogy az állam szervei egyes esetekben ne az általánosan érvényes szabályok szerint járjanak el. Ha ma ez megtehető, akkor jogszabályi és intézményi változásokra van szükség annak érdekében, hogy ez a lehetőség megszűnjék. Gyurcsánynak be kellene ismernie, hogy e tekintetben vétett a demokrácia ellen, és jóvátételként olyan intézkedéseket kellene hoznia, amelyek erősítik az államapparátus jognak való alávetettségét és a napi politikától való függetlenségét.

Magam nem vagyok sem politológus, sem elfogulatlan, és talán kellően jóhiszemű sem, de úgy látom, hogy a két nagy párt politikája különbségének lényege, a Csizmadia által írtakkal szemben, nem írható le azzal, hogy míg a szocialistáké makrogazdaság-centrikus (legalábbis az volt, ameddig el nem tévelyedtek), a Fidesz számára "az egyensúlyi és államháztartási kérdéseknél fontosabb az emberek boldogulása". Itt nem eltérő gazdaságpolitika prioritásokról, hanem a gazdasági realitás figyelembevételéről, illetve figyelmen kívül hagyásáról van szó. A Fidesz gazdaságpolitikája kb. tíz éve lényegében hazugságon alapul. Éppen ezért nem érzem helytállónak azt a megállapítását sem, amely szerint a felek, tulajdonképpen akaratlanul, "egymást manőverezték bele egy nagy-nagy hazugságba" (hiszen az nem úgy működik, hogy a "politikus egy reggel elhatározza, hogy gazember lesz"). Ezt túlzott jóhiszeműségnek tartom, amely nem segíti a szerző által kitűzött cél elérést: "ahol homály van, tisztábban lássunk".

A gazdaságpolitika terén a Fidesz valamikor az 1998-as választások előtt talált rá saját hangjára, és azóta

változatlanul ugyanazt a nótát fújja. Annak ellenére, hogy nyilvánvalóan tisztában volt azzal, hogy a Bokros-csomag az ország alapvető érdekét szolgálta, választási kampányában azt posztkommunista népnyúzásként állította be, és azzal szögesen ellentétes gazdaságpolitikát hirdetett meg. A Fidesz pénzügyminiszter-jelöltje a választások másnapján el is ismerte, hogy felelőtlen ígérgetést folytattak, mondván: Egy dolog a kampány, más dolog a kormányzás. A jelöltből nem lett miniszter (igaza van Szilágyi Annának: Megszorításban, ÉS, 2006/35.: "Csinálni szabad (...), beszélni róla nem"), ez azonban nem változtat azon, hogy a Fidesz, kormányzásának első két éve alatt, nagyon keveset valósított meg az ígért programból. Hogyan reagált erre akkor a liberális oldal? Megkönnyebbült, hogy nem vesznek el a Bokros-csomag eredményei. Mit csinált a Fidesz a választások közeledtével? Bevezetett egy sor makrogazdasági szempontból megalapozatlan kedvezményt, és azzal fenyegette a választókat, hogy a szocialisták mindent vissza fognak venni, áremelés lesz és újabb Bokros-csomag. Úgy gondolom, már ekkor sem "egymást manőverezték bele", hanem a Fidesz kommunikációja volt az, amely a 2002-es választást "sikeresen" ígérgetési versennyé alakította. Erre a választásra igaz Csizmadiának az a megállapítása, amely szerint a szocialista oldal felelőssége, hogy "az ellenfél stratégiájához igazította a maga kampányát". A szocialisták azzal, hogy bementek (sőt: rohantak) a Fidesz által kijelölt utcába, felelőtlen kampányt folytattak. Medgyessy hazudott. Hazudott, mégpedig függetlenül attól, hogy nagyrészt teljesítette ígéreteit, mert kimondva-kimondatlan azt állította, hogy a magyar gazdaság és az államháztartás olyan állapotban van, amely megengedi ezeket a lépéseket. Nem volt.

Mit tett a választásokat követően a Fidesz? A szokásos kettősbeszéd-kommunikációjának megfelelően egyrészt ostromolta a kormányt a meg nem valósított ígéretei teljesítéséért, sőt további juttatásokra tett javaslatokat, és még a saját programját is számon kérte a szocialista kormányon, másrészt pedig elmarasztalta a romló egyensúlyi mutatókért. A Fidesz éveken át folytatta a hazudozását a gazdaság lehetőségeiről, a 2006-os választás közeledtével pedig még inkább ráerősített erre. Fél évvel a kampány kezdetet előtt megindult O. V. országjáró körútja, amelynek előre megfogalmazott eredménye volt a "rosszabbul élünk". Ez az előkampány "egy nagy-nagy hazugság" volt, amely egyedül a Fidesz tette, önállóan kidolgozott terméke, nem pedig a két oldal közös műve. A Fidesz ezzel megadta a 2006-os választási kampány alaphangját, meghatározta azokat a kereteket, amelyek között a kormánynak meg kellett szólalnia.

Mindennek ellenére azt gondolom, hogy ebben az időszakban a hírfogyasztók viszonylag széles körében Gyurcsány tevékenységéről az a reális kép alakult ki, hogy miközben igyekszik egyensúlyjavító intézkedéseket hozni, elsődleges törekvése az MSZP választási esélyeinek erősítése. Eléggé egyértelmű volt, hogy sikeres választás esetén fordul a prioritás rangsora, és erősebben fognak érvényesülni a gazdasági szempontok. Még magában a kampányban is tetten érhető ez, hiszen míg a Fidesz minden gátlás nélkül folytatta jóléti ígérgetéseit, a Gyurcsány-féle programban a hangsúly a strukturális változásokon és a hosszabb távú fejlesztéseken volt. Nem mond igazat az, aki azt állítja, hogy váratlanul érték a megszorítások és a reformok (amelyek egyébként még mindig váratnak magukra). Emlékezzünk csak vissza a választást követő hallgatás időszakára: az egész sajtó attól volt hangos, hogy hol késnek a várt intézkedések. Mindenki számított a változásokra. Ezeknek a mértéke lehetett sokkoló, de az iránya mindenki számára világos kellett, hogy legyen. Így értelmezték ezt a nemzetközi szervezetek és az Európai Bizottság is, amikor kivártak és bizalmat szavaztak a kormánynak.

A Fidesz hazugság-kampányának kétszínűségét mutatja, hogy miközben azt állítja, hogy be lettek csapva, a megszorító intézkedéseket továbbra is vissza akarja vonatni, és a saját járulékcsökkentő programját ajánlja gyógyírként. Mit jelent ez? Vagy nincs lényeges különbség a gazdaság mai és tavasszal ismert állapota között, vagy pedig a Fidesz programja egy minden helyzetben alkalmazható csodaszer. Gyurcsány igazat mond: az ígérgetés népámítás (függetlenül attól, hogy szocialista vagy jobboldali politikustól jön), amely csupán a problémák konzerválását, illetve súlyosbodását szolgálja. Aki változtatásra és szembenézésre sarkall, az nem a "nép ellensége", hanem az ország érdekét szolgáló felelős politikus, amely sajnos veszélyeztetett faj.

Gárdos István